

Naknada štete prouzročene kaznenim djelom

Votić, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic "Nikola Tesla" in Gospić / Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:107:063661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository](#)

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Antonija Votić

NAKNADA ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM

THE COMPENSATION FOR DAMAGES CAUSED BY A CRIMINAL OFFENSE

Završni rad

Gospić, 2016.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Upravni odjel

Stručni studij Upravni studij

NAKNADA ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM

THE COMPENSATION FOR DAMAGES CAUSED BY A CRIMINAL OFFENSE

Završni rad

MENTORICA:

Mr. sc. Katerina Dulčić, predavač

STUDENTICA:

Antonija Votić
MBS: 2963000322/12

Gospić, ožujak 2016.

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

Upravni odjel

Gospić, 29. veljače 2016.

Z A D A T A K

za završni rad

Pristupnici Antoniji Votić MBS: 2563000322/18

Studentu stručnog studija __Upravnog prava__ izdaje se tema završnog rada pod nazivom

_____ Naknada štete prouzročene kaznenim djelom _____

Sadržaj zadatka :

Pristupnica mora prvenstveno obuhvatiti osnovne pretpostavke odgovornosti za štetu. Uz poseban osvrt na specifičnosti kada je šteta prouzročena kaznenim djelom. Poseban je problem u sudskoj praksi određivanje rokova zastare, koje pristupnica mora razmotriti prikazujući na primjerima iz prakse, a isto tako i dužna je osvrnuti se na opseg naknade štete koja je počinjena umišljajnim kaznenim djelom

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: M.sc. Aleksandar Pulović (ime i prezime) zadano: 28.12.2016 (nadnevak), [potpis] potpis

Pročelnik odjela: M.sc. Aleksandar Štendić (ime i prezime) predati do: 31.03.2016 (nadnevak), [potpis] potpis

Student: ANTONIJA VOTIĆ (ime i prezime) primio zadatak: 29.02.2016. (nadnevak), [potpis] potpis

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom „**Naknada štete prouzročene kaznenim djelom**“ izradila samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentorice mr.sc. Katerine Dulčić, predavač.

Antonija Votić

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'AV', is written over a horizontal line.

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada je naknada štete prouzročene kaznenim djelom. U tom radu autorica je obuhvatila sljedeća poglavlja; opće i posebne pretpostavke odgovornosti za štetu, subjekte obveznog odnosa odgovornosti za štetu, nadalje vrste odgovornosti, vlastitu odgovornost, odgovornost za drugoga i odgovornost više osoba za istu štetu zatim je objasnila posebne slučajeve odgovornosti, popravljanje štete te uklanjanje opasnosti štete.

Autorica je posebnu pozornost pridodala poglavljima o kaznenom djelu te kako ono djeluje u formalnom, a kako u materijalnom smislu, također je navela kako oštećena osoba može ostvariti naknadu štete od počinitelja kaznenog djela i u konačnici dala osvrt koji je učestao u sudskoj praksi što se tiče određivanja roka zastare.

Ključne riječi: šteta, krivnja, odgovornost za štetu, kazneno djelo, naknada štete, zastara.

SUMMARY

The subject of this final work is the compensation for damages caused by a criminal offense. In this work the author includes the following sections; general and specific liability for damages, the subject the civil liability for damages, the other types of responsibilities, personal responsibility, responsibility for other and responsibility more people for the same damage then the author explains the special cases of liability, damage repairing and avoiding the threat of potential damage.

The author gives special attention to criminal offenses and how they are applied in the procedural and in the material terms, also mentions that an injured party can achieve compensation from the offender and in the end gives a reference that is common in the case law as regards the determination of the prescription period.

Key words: damage, culpability, liability for damages, criminal offense, compensation for damages, statute of prescription.

SADRŽAJ:

1. UVOD	8
2. OPĆE I POSEBNE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	9
3. SUBJEKTI OBVEZNOG ODNOSA ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	10
4. ŠTETNA RADNJA	12
5. ŠTETA	13
6. UZROČNA VEZA	15
7. PROTUPRAVNOST	16
8. KRIVNJA	17
9. VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	18
10. VLASTITA ODGOVORNOST I ODGOVORNOST ZA DRUGOGA	32
11. ODGOVORNOST VIŠE OSOBA ZA ISTU ŠTETU	32
12. POSEBNI SLUČAJEVI ODGOVORNOSTI	33
13. POPRAVLJANJE ŠTETE	34
14. UKLANJANJE OPASNOSTI ŠTETE	36
15. KAZNENO DJELO	37
16. NAKNADA ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM	38
17. PRAVO OŠTEĆENE OSOBE NA NAKNADU ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM–GRAĐANSKOPRAVNE ODREDBE	42
18. ZASTARA	42
19. ODNOS GRAĐANSKOG I KAZNENOG PRAVA	44
20. ZAKLJUČAK	53
21. LITERATURA	54

1. UVOD

Analiza subjekata građanskopravnih odnosa pokazuje da građansko pravo u osnovi svoje subjekte predstavlja kao imovinske subjekte.

Ako su sudionici u građanskopravnim odnosima nužno nositelji imovinskih prava i obveza, tada građansko pravo mora na neki način i zaštititi taj skup prava i obveza jednog subjekata, dakle, zaštititi njegovu imovinu od oštećenja koje bi neovlašteno prouzročili drugi subjekti.

Osim materijalnih dobara građansko pravo štiti i čovjekova osobna neimovinska dobra, njegova prava osobnosti.

Ta činjenica da jedan subjekt može svojom radnjom neovlašteno smanjiti obujam imovine drugog subjekta, odnosno, ekonomski govoreći, smanjiti ili uništiti obujam imovinske mase drugog subjekta, odnosno povrijediti njegovu pravo osobnosti – izražena je građanskopravno tako da se uz svaku takvu radnju veže postanak obveznog odnosa odgovornosti za štetu.¹

Pravo osobnosti (pravo ličnosti) predstavlja danas u svijetu i kod nas nedvojbeni, kvantitativno sve veći (svakako već više od 1/3 pa možda i 1/2) i kvalitativno sve značajniji sastavni dio privatnog odnosno građanskog prava.²

“Osobnost” čovjeka nije samo psihološka kategorija nego je i pravni pojam. To je zapravo moralna (neimovinska) imovina čovjeka koji ima dvije imovine: jednu imovinsku imovinu (kao skup imovinskih prava na stvarima i pravima) i, drugu, “neimovinsku imovinu” (uz nužnu uporabu navodnika radi naglašavanja metaforičnog značaja riječi) koja je njegov personalitet. Svaki čovjek (i svaka pravna osoba) ima obje “imovine”, ali ne u istoj mjeri i u istoj veličini.

Netko je bogatiji, netko siromašniji – u imovinskom pravu. Na području prava osobnosti – netko ima veću, a netko manju personalnost.

Ljudi jesu jednaki, ali nisu isti.³

¹ Vedriš Martin, Klarić Petar, *Građansko pravo*, NN, Zagreb, (2009), str. 583.

² Radolović Aldo, *Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka (1991) v. 27, br. 1, (2006), str. 129.

³ Radolović A., *op. cit.*, str. 133.

2. OPĆE I POSEBNE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Odgovornost za štetu je takav obvezno pravni odnos u kojem je jedna strana dužna popraviti prouzročenu štetu drugoj strani, a druga je strana ovlaštena zahtijevati takav popravak.⁴

Osnove izvanugovorne odgovornosti za štetu općenito su navedene u Zakonu o obveznim odnosima, pri čemu ZOO ne nabroja opće pretpostavke odgovornosti za štetu, već navodi da se za štetu odgovara po principu presumirane krivnje, da se presumira obična nepažnja, te da se za štetu od opasne stvari ili djelatnosti te u drugim slučajevima predviđenim zakonom odgovara bez obzira na krivnju.⁵

Za postanak obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu potrebno je da se, u pravilu, ispune opće pretpostavke:

1. Subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu
2. Štetna radnja štetnika
3. Šteta
4. Uzročna veza
5. Protupravnost

S druge strane, posebne pretpostavke odgovornosti za štetu su one čije se postojanje posebno traži kod određenih vrsta (subjektivna, objektivna, ugovorna, predugovorna i dr.) odgovornosti za štetu (npr. krivnja štetnika kod subjektivne odgovornosti za štetu, prethodno postojeća ugovorna obveza, te povreda te ugovorne obveze, kod ugovorne odgovornosti za štetu i dr.)

⁴ Vedriš M., Klarić P., op. cit., str. 584.

⁵ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, broj 35/05,41/08 i 125/11, čl. 1045., (nadalje: ZOO)

3. SUBJEKTI OBVEZNOG ODNOSA ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Kao i u svakom drugom odnosu, subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu mogu biti fizičke (naravne) i pravne osobe. U obveznom odnosu odgovornosti za štetu te osobe se pojavljuju kao štetnik/odgovorna osoba i oštećenik.

Oštećenik je svaka osoba (fizička ili pravna) koja trpi štetu. Štetnik je osoba koja je prouzročila štetu, te u načelu za tu štetu i odgovara. Međutim, predviđeni su izuzeci od ovog pravila u kojima za štetu ne odgovara osoba koja je štetu počinila (štetnik), već osoba na koju zakon upućuje – odgovorna osoba.

Tako svaka fizička osoba može biti štetnik, ali svaka fizička osoba ne može odgovarati za štetu koju je prouzročila – nema deliktnu sposobnost, već umjesto nje odgovara osoba na koju zakon upućuje – odgovorna osoba.⁶

3.1. Deliktna sposobnost je sposobnost osobe odgovarati za štetu prouzročenu drugoj osobi u obveznom pravu.

Uređena je s obzirom na ubrojivost i poslovnu sposobnost te osobe.

3.1.1. Deliktna sposobnost fizičkih osoba kod odgovornosti za štetu posebno je uređena (sposobnost fizičke osobe odgovarati za štetu koja je svojom protupravnom radnjom prouzročila drugoj osobi).

Uređena je s obzirom na ubrojivost tih osoba. Ubrojivost znači da neka osoba pravilno shvaća zbivanja oko sebe i da na osnovi tog shvaćanja donosi, prema shvaćanju sredine u kojoj živi, pravilne odluke. U tom smislu ubrojiva je samo ona fizička osoba koja je duševno zdrava i koja ima određenu životnu zrelost.

Osoba koja zbog duševne bolesti ili zaostalog umnog razvoja ili koji drugih razloga nije sposobna za rasuđivanje, ne odgovara za štetu što je drugome pruzroči.⁷

Za štetu koje počine ove osobe odgovaraju osobe koje su na temelju zakona ili odluke nadležnog tijela ili ugovora bile dužne voditi nadzor nad njima.⁸

⁶ Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper Z., Vukelić M., Vukmir B., Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, str. 1699.

⁷ ZOO, čl. 1050.

⁸ ZOO, čl. 1055.

Isto tako, Zakonom o obveznim odnosima posebno je regulirana odgovornost za štetu u stanju prolazne nesposobnosti. Osoba koja je prouzročila štetu u stanju prolazne nesposobnosti za rasuđivanje odgovorna je za štetu, osim ako uspije dokazati da u to stanje nije dopjela svojom krivnjom.

Dakle, kod prolazne nesposobnosti krivnja štetnika se predmnijeva. Na štetniku je teret dokaza da u to stanje nije dospio svojom krivnjom.⁹

Ako je štetnik u stanje prolazne nesposobnosti dospio tuđom krivnjom, izričito je propisana odgovornost te druge osobe za štetu koju je ta osoba, u takvom stanju počinila.¹⁰

Duševno zdrava osoba poslovnu sposobnost stječe punoljetnošću. Tek u toj životnoj dobi zakonodavac u načelu fizičkoj osobi dopušta sklapanje valjanih pravnih poslova.

Kod odgovornosti za štetu (deliktne odgovornosti) prevladava kriterij sposobnosti za rasuđivanje (svijest o štetnoj radnji i posljedici), pa je dobna granica pomaknuta.¹¹

Maloljetnik do navršene sedme godine života ne odgovara za štetu (nije moguće dokazati da je maloljetnik bio ubrojiv).¹²

Maloljetnik od navršene sedme godine do navršene četrnaeste godine života, isto tako ne odgovara za štetu. Međutim, ovdje se radi o oborivoj predmnijevi pa je dopušteno dokazivati da je maloljetnik s trenutkom prouzročenja štete bio sposoban za rasuđivanje. Teret dokaza je na oštećeniku.¹³

Maloljetnik s navršenih četrnaest godina života, kod odgovornosti za štetu izjednačen je s punoljetnim osobama i odgovara prema općim pravilim odgovornosti za štetu¹⁴

3.1.2. Deliktna sposobnost pravnih osoba po prirodi stvari ne mogu imati svojstvo ubrojivosti, čime su deliktno sposobne i tako odgovoraju za prouzročenu štetu.

⁹ ZOO, čl. 1050. st. 2.

¹⁰ ZOO, čl. 1050. st. 3.

¹¹ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1700.

¹² ZOO, čl. 1051. st. 1.

¹³ ZOO, čl. 1051. st. 2.

¹⁴ ZOO, čl. 1051. st. 3.

4. ŠTETNA RADNJA

Štetna radnja je svaka radnja (commissio – činjenje kao aktivna radnja) ili propust (ommissio – štetnik je propustio učiniti nešto što je na temelju zakona ili ugovora bio dužan učiniti) štetnika kojom se oštećeniku nanosi šteta.

U tom smislu štetna radnja uvijek predstavlja određeno ponašanje čovjeka. Može se počinuti na osobama, stvarima, činidbama i stanjima, dok se, s druge strane šteta održava na pravima i interesima oštećenika.¹⁵

Štetna se radnja može podijeliti u dvije osnovne grupe, **kao građanski delikt i kao povreda obveznog odnosa;**

1. Građanski delikt je štetna radnja na osnovi koje izvorno i samostalno nastaje odnos odgovornosti za štetu. Njime se stvara novi, do sada nepostojeći odnos između štetnika i oštećenika.

Štetna radnja iz koje proizlazi obveza na popravak štete naziva se građanski delikt, da bi se uočila i naglasila razlika prema kaznenom deliktu, sa čijim je izvršenjem povezano kažnjavanje počinitelja.

2. Povreda obveznog odnosa - je takva štetna radnja koja dovodi do preoblikovanja postojećeg obveznog odnosa u odnos odgovornosti za štetu ili do toga da pored postojećeg obveznog odnosa nastane i odnos odgovornosti za štetu - imovinsku i neimovinsku.

Štetna radnja može dovesti do toga da ispunjenje činidbe postane nemoguće. Tada na mjesto do tadašnje ugovorne obveze dolazi obveza na naknadu štete.

Primjer:

Ako neka osoba baci u vatru posuđenu knjigu budući da ju ne može vratiti vlasniku, morati će nadoknaditi njezinu vrijednost.

¹⁵ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1700.

Ako bi obvezno pravni odnos povrijedio vjerovnik, bila bi to posebna vrsta štetne radnje poznate pod nazivom zlouporaba subjektivnog prava.

Primjer:

Vjerovnik bi cedirao tražbinu drugome stavljajući time dužnika namjerno u gori položaj. Ili vjerovnik bi naplatio tražbinu koja je već zaplijenjena u korist njegova vjerovnika.

ZOO zabranjuje zlouporabu prava, što znači da zabranjuje ostvarivanje prava iz obveznih odnosa protivno cilju zbog kojeg su zakonom ustanovljena ili priznata.¹⁶

5. ŠTETA

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist), i povreda prava osobnosti (neimovinske štete).¹⁷

Štete se mogu prema različitim kriterijima podijeliti na različite vrste:

1.1. Imovinska ili materijalna šteta – odražava se na imovini oštećenog (bez obzira na to je li šteta počinjenja na stvari ili samom oštećeniku) i javlja se kao obična šteta i izmakla korist.

Obična šteta (stvarna, pozitivna šteta) sastoji se u umanjenju nečije imovine (umanjenje postojeće imovine oštećenika). Predstavlja imovinsku vrijednost za koju oštećenik postao siromašniji u odnosu na vrijednost njegove imovine prije nastupanja štetnih posljedica.

Do umanjenja postojeće oštećenikove imovine može doći uništenjem ili oštećenjem stvari koje ulaze u njegovnu imovinsku masu, gubitkom nekog njegovog imovinskog prava.¹⁸

Primjer:

Ako netko namjerno zapali tuđu kuću.¹⁹

¹⁶ ZOO, čl. 6.

¹⁷ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1714.

¹⁸ Grbin I., Popravljanje imovinske štete, Informator br. 5441 – 5442, str. 5.

¹⁹ Vedriš M., Klarić P., op.cit. str. 589.

Izmakla korist (izmakli dobitak, negativna šteta) sastoji se u sprječavanju povećanja imovine oštećenog. To je onaj dobitak koji bi oštećenik ostvario prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, da nije bilo štetne radnje.²⁰

Negativne štete ili izmakli dobitak nije nužno vezan za postojanje pozitivne, stvarne štete.

Izmakli dobitak može i samostalno postojati.

Primjer:

Netko je namjerno spriječio ostavitelja da čini oporuku u nečiju korist. Time je oštećen onaj koji se opravdano nadao da će postati oporučni nasljednik određenog ostavitelja. Pozitivnu, stvarnu štetu nije pretrpio, jer se u trenutku štetne radnje njegova imovina nije umanjila, ali mu je izmakao dobitak kojemu se po redovitom tijeku stvari nadao i koji bi bio ostvario da nije bilo štetne radnje.²¹

1.2. Neimovinska šteta – odražava se u povredi subjektivnih neimovinskih prava i interesa. Tako ovu štetu, prema prihvaćenoj objektivnoj koncepciji, čini već sama povreda prava osobnosti, a pretrpljeni bolovi i strah, izazvani štetnom radnjom samo su mjerilo težine povrede prava osobnosti i uzimaju se u obzir, pored drugih relevantnih okolnosti, pri utvrđivanju visine pravične novčane naknade. Iako svaka povreda prava osobnosti predstavlja neimovinsku štetu, oštećenik ostvaruje pravo na isplatu pravične novčane naknade samo ako težina povreda i okolnosti slučaja to opravdavaju.

2. Pravna znanost i sudska praksa razlikuju štetu i prema drugim pravno relevantnim kriterijama, a to su:

2.1. Razlikovanje šteta prema načinu nastanka; izravna šteta (šteta je izravna posljedica štetnog događaja, neizravna (gubici koji se pojavljuju kao daljnja posljedica štetnog događaja), simultana (jednim štetnim događajem prouzroči se šteta prema više oštećenika, a da se ipak one računaju kao jedna samostalna šteta).

²⁰ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1714.

²¹ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 594.

2.2. Razlikovanje šteta prema trenutku nastupa štetnih posljedica; postojeća – sadašnja (štetna posljedica u vrijeme odlučivanja o njoj nastupila), buduća (štetna posljedica u vrijeme odlučivanja nije nastupila, ali je izvjesno da će nastupiti), eventualna (neizvjesno nastupanje štetnih posljedica)

2.3. Razlikovanje šteta prema načinu utvrđivanja; konkretna (postojanje i opseg štete može se utvrditi izravnim dokaznim sredstvima, kao što je vještačenje, isprave i dr.); apstraktna (njezino postojanje se postavlja, a visina određuje po unaprijed određenim mjerilima ili paušalnom iznosu).

2.4. Razlikovanje šteta prema njezinoj predvidivosti; predvidiva (mogla se predvidjeti); nepredvidiva (s trenutkom nastupa štetne radnje nije se mogla predvidjeti).²²

6. UZROČNA VEZA

Uzročna veza je ona pretpostavka odgovornosti za štetu do koje dolazi samo onda kada između štetne radnje (kao uzroka) i štete (kao posljedice) postoji uzročna veza – kauzalni neksus.

Šteta se mora javljati baš kao posljedica određene štetne radnje. Šteta obično nastupa kao posljedica više uzroka, pa kako pitanje uzročne veze zakonskim odredbama nije preciznije uređeno, to je u okolnostima svakog pojedinog slučaja potrebno cijeliti onaj uzrok koji je pravno relevantan prema prihvaćenim shvaćanjima adekvatne uzročnosti, kako u pravnoj teoriji (adekvacijska teorija), tako i u sudskoj praksi.

U tom smislu, od više okolnosti koje su povezane s nastankom štete, uzrokom se smatra samo ona koja prema redovitom tijeku stvari dovodi do takve posljedice.

Uzrokom se smatra određena okolnost (određeno ponašanje čovjeka – ljudska radnja) jer je upravo ta okolnost tipična (prema životnom iskustvu) za odgovarajuću (adekvatnu) štetnu posljedicu.

Štetnik odgovara za posljedice svoje štetne radnje dok je uzročna veza između njegove radnje i štete neprekinuta.

²² Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1715.

Ako uzročna veza između njegove radnje i štete prekinuta slučajem, radnjom treće osobe ili radnjom samog oštećenika, za štetu koja nastane nakon prekida uzročne veze on ne odgovara.²³

Uzročna veza je jedna od onih pretpostavki koje se u pravilu ne predmnijevaju.²⁴

7. PROTUPRAVNOST

Protupravnost je povreda nekog pravnog pravila pozivnog pravnog poretka (povrijeđena je neka pravna norma).

Pritom nije riječ samo o pravilima građanskog prava jer i ponašanje suprotno pravilima drugih pravnih područja može dovesti do štete.

Naprimjer, osoba koja je povrijedila pravnu normu može odgovarati kazneno ili za prekršaj, ali kako u pravnoj relevantnoj uzročno posljednjoj vezi s njegovim postupanjem nije nastupila šteta (njegovim postupanjem nije povrijeđeno subjektivno pravo ili pravom zaštićeni interes druge osobe) neće biti ostvarene pretpostavke odgovornosti za štetu.

Dakle, o protupravnoj štetnoj radnji je riječ tek u okolnostima kada je povredom nekog pravila objektivnog prava povrijeđeno subjektivno pravo ili pravno zaštićeni interes druge osobe.²⁵

Pitanje postoji li ili ne postoji u konkretnom slučaju protupravnost kao pretpostavka odgovornosti za štetu, treba ocijeniti prema tome traži li se za tu protupravnost samo objektivni ili pak i objektivni i subjektivni elementi protupravnosti.

a) Objektivni element protupravnosti sastoji se u činjenici da je za postojanje protupravnosti dovoljno da je štetnom radnjom povrijeđeno neko pravilo koje spada u pravni poredak. Tu se uopće ne uzima u obzir stav učinitelja prema štetnoj radnji odnosno prema donesenoj šteti.

²³ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1704.-1705.

²⁴ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 596.

²⁵ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str.1708.

b) Subjektivni element protupravnosti izraženi su krivnjom učinitelja. Naime, po nekad za protupravnost nije dovoljno samo to da je štetna radnja protivna poretku nego se uz to traži još i određeni stupanj krivnje učinitelja.

8. KRIVNJA

Krivnja postoji kada je štetnik prouzročio štetu namjerno ili nepažnjom²⁶. Riječ je o subjektivnom odnosu štetnika prema prouzročenju štete, odgovornost na osnovi krivnje nazivamo još i subjektivnom odgovornošću.

Kod odgovornosti za štetu po ovom kriteriju, izvan općih pretpostavki odgovornosti za štetu, treba još postojati i krivnja štetnika kao subjektivni element protupravnosti²⁷.

Vrste krivnje - **namjera i nepažnja**.

1. Namjera (dolus) – je najteža vrsta krivnje kod koje štetnik postupa sa znanjem i hotimice (zahtjeva se volja i znanje). On želi uzrok (štetnu radnju) i posljedicu (šteta prouzročena drugoj osobi).

Ako je štetnik svjestan da će posljedicom njegove radnje drugome nastupiti šteta ili da posljedica njegove radnje može drugome nastupiti šteta, a njegova volja je usmjerena na postizanje takve posljedice, riječ je o izravnoj – direktnoj namjeri.

Ako je štetnik svjestan mogućnosti da će svojom radnjom drugome prouzročiti štetu, koju on ne želi, ali na nju pristaje, riječ je o uvjetnoj – eventualnoj namjeri.

U oba slučaja štetnik odgovara jer je dostatna svijest o vjerojatnosti štetne posljedice.

Kod namjere se ne traži znanje štetnika o protupravnosti radnje. Dovoljno je da je štetna radnja objektivno protupravna.

Namjerno je postupio onaj koji je npr. ubio tuđu životinju našavši je u poljskoj šteti na svojoj njivi, misleći da mu je u tom slučaju dopušteno ubijanje.

Razlikujemo 3 stupnja namjere: obična namjera, zla namjera i zluradost.²⁸

²⁶ ZOO, čl. 1049.

²⁷ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str.1710.

²⁸ Vedriš M., Klarić P., op.cit., str. 597.

2. Nepažnja (culpa) – je druga vrsta krivnje kod koje se (različito od namjere) postupanje štetnika u pojedinom slučaju sagledava prema postupanju drugih ljudi u sličnim okolnostima (prema objektivnim mjerilima).

Štetnik svom postupanju nije pridao onu pažnju koja je redovita i uobičajena u pravnom prometu uopće, odnosno pažnju koja se u pravnom prometu zahtjeva u određenim okolnostima.

Razlikuje se krajna i obična nepažnja.

Ako štetnik u svom postupanju nije upotrijebio ni onu pažnju koju bi upotrijebio svaki prosječan čovjek, riječ je o krajnjoj (gruboj) nepažnji – culpa lata.²⁹

Ako štetnik u svom postupanju nije upotrijebio onu pažnju koju bi upotrijebio osobito pažljiv čovjek (pažnja dobrog domaćina, pažnja dobrog gospodarstvenika) riječ je o običnoj nepažnji – culpa levis.

9. VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Odgovornost za štetu kao i svaki drugi obveznopravni odnos nastaje istom onda kad se ispune sve pretpostavke određene objektivnim pravom.

Osim općih (subjekti, štetna radnja, šteta, uzročna veza, protupravnost) moraju se ispuniti i sve posebne pretpostavke (npr. krivnja, povećana opasnost itd.).

Vrste odgovornosti:

a) Izvanugovorna ili deliktna odgovornost – je odgovornost za štetu koja je nanesena građanskim deliktom.

Pravila izvanugovorne ili deliktne odgovornosti sadržana su u ZOO.³⁰

²⁹ Gorenc V. i suradnici, op.cit., str. 1723.

³⁰ ZOO, čl. 1045.-1110.

b) Ugovorna ili kontraktna odgovornost – nastaje kada je šteta nanesena povredom ugovorne obveze. Prema tome, oštećenik mora osim općih pretpostavaka odgovornosti za štetu, dokazati još dvije – postojanje ugovora, odnosno ugovorne obveze i povredu te obveze.³¹

Pod povredom ugovorne obveze ZOO razumijeva neispunjenje obveze i zakašnjenje s njezinim ispunjenjem.³²

c) Predugovorna odgovornost (culpa in contrahendo) – je odgovornost za štetu koju jedna strana uzrokuje drugoj vodeći pregovore za sklapanje ugovora suprotno načelu savjesnosti i poštenja, osobito ako ih prekine suprotno tom načelu ili u njih uđe bez prave namjere da sklopi ugovor.

ZOO također sadrži odredbe o predugovornoj obvezi.³³

d) Subjektivna ili kulpozna odgovornost - je odgovornost za štetu kojoj je pored općih pretpostavaka potrebna još i krivnja štetnika.

Za nastanak subjektivne odgovornosti traže se sljedeće pretpostavke : štetna radnja, šteta, uzročna veza, protupravnost u objektivnom smislu i krivnja.

Razlikujemo dvije podvrste subjektivne odgovornosti:

1. Subjektivnu odgovornost kod koje se krivnja dokazuje
2. Subjektivnu odgovornost kod koje se krivnja predmnijeva

e) Objektivna ili kuzalna odgovornost – je odgovornost za štetu za čiji se nastanak ne zahtijeva krivnja štetnika.

Ova odgovornost nastaje kad se ispune, odnosno kad oštećenik dokaže ove pretpostavke: štetnu radnju, štetu, uzročnu vezu između štetne radnje i štete, i protupravnost štetne radnje.³⁴

Nadalje, dajem pogled i osvrt na najvažnije slučajeve odgovornosti na koje se primjenjuju pravila objektivne odgovornosti.

³¹ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.605.

³² ZOO, čl.342. st.2.

³³ ZOO, čl.251.

³⁴ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.613.

1. ODGOVORNOST ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI I OD OPASNE DJELATNOSTI

Pojam opasne stvari nije definiran zakonom.

Sudska praksa i pravna teorija odredile su da se pod **opasnom stvari** podrazumijeva svaka stvar koja po svojoj namjeni, osobinama, položaju, mjestu i načinu uporabe ili na drugi način predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu, pa je zbog toga treba nadzirati povećanom pažnjom.

Opasnim je stvarima sudska praksa odredila npr. životinje, automobile u pokretu, ruševne zgrade, dizala, određene strojeve, otrove, eksplozivne naprave, motorna vozila, oružje, dotrajala i stara stabla, bačeni kamen itd., a opasnim djelatnostima, npr. miniranje u rudniku, djelatnosti željeznice i tramvaja, ličenje broda s visećih skela, timarenje bikova i dr.³⁵

Isto tako, u opasne stvari spadaju i nuklearni uređaji – nuklearni reaktor, drugi uređaji koji se koriste nuklearnim gorivom i mjesto uskladištenja nuklearnog materijala.

Odlučivanjem može li se neka stvar smatrati opasnom ili ne, sud odlučuje o tome ovisi li odgovornost štetnika o njegovoj krivnji, odnosno treba li u konkretnom slučaju primijeniti kriterij uzročnosti ili kriterij krivnje.

Ukoliko se odluči za prvi od dva navedena kriterija, vlasnik opasne stvari će odgovarati već na temelju objektivne činjenice da je nastala šteta, te nema interesa dokazivati da je šteta nastala bez njegove krivnje.

Dovoljno je dokazati da postoji šteta i da ona potječe od opasne stvari.³⁶

1.1. Objektivna odgovornost vlasnika

Ustavom RH jamči se pravo vlasništva, ali isto tako Ustavom je utvrđeno i to da vlasništvo obvezuje.³⁷ Za štetu od opasne stvari odgovara njezin vlasnik.³⁸

³⁵ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.615.

³⁶ Lucić Nataša: Vlasnik kao subjekt građanskopravne odgovornosti od opasne stvari kroz pravnu teoriju i sudsku praksu, Pravni vjesnik GOD. 28 br.1, str. 90.

³⁷ Ustav RH, čl.48.st.1.

³⁸ ZOO, čl. 1064.

Zakon je ovdje preciznom i jasnom odredbom propisao osobnu odgovornost vlasnika za štetu od opasne stvari. Nasuprot pravu na vlasništvo opasne stvari koja predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu te koju je zbog toga potrebno nadzirati povećanom pažnjom, postoji obveza odgovornosti za štetu od te iste stvari.

Budući da je odgovornost objektivna ili kauzalna, te da se za njen nastanak ne zahtijeva krivnja štetnika, nakon što oštećenik dokaže da su ispunjene pretpostavke objektivne odgovornosti (protupravna štetna radnja, šteta i uzročna veza između protupravne štetne radnje i štete), vlasnik će odgovarati za štetu.

Šteta nastala u svezi s opasnom stvari smatra se da potječe od te stvari, osim ako se ne dokaže da one nisu bile uzrok štete.³⁹

U skladu s navedenim, oštećenik ne mora dokazivati uzročnu vezu između protupravne štetne radnje i štete, kao što je to inače slučaj kod objektivne odgovornosti za štetu, već se ta uzročna veza pretpostavlja.

Nesumljivo je to olakšavajuća okolnost za oštećenika, dok vlasniku opasne stvari kao možebitnom štetniku bez vlastite krivnje predstavlja nezavidan stupanj građanskopravne odgovornosti.

S druge strane, potrebno je istaknuti da primjena pravila o opasnoj stvari ili djelatnosti nije isključena za štete koje nastanu pri obavljanju djelatnosti za koje se inače odgovara prema pravilima o subjektivnoj odgovornosti.

Zato se sudska praksa ne treba suzdržavati od njihove primjene kod npr. odgovornosti u zdravstvenoj djelatnosti kada šteta nastane od medicinskih tehničkih uređaja ili bilo kojoj drugoj djelatnosti za koju ne postoje posebna pravila o odgovornosti koja bi tu primjenu isključivala.

Sama činjenica da se u određenoj djelatnosti mogu koristiti i opasne stvari, ne čini tu djelatnost kao takvu opasnom. I obrnuto, određena djelatnost može biti opasna i bez korištenja opasne stvari.⁴⁰

³⁹ ZOO, čl.1063.

⁴⁰ Lucić N., op. cit., str. 92.-93.

1.2. Odgovornost kada vlasnik povjeri opasnu stvar trećoj osobi

Umjesto vlasnika stvari, i isto kao on, odgovara osoba kojoj je vlasnik povjerio stvar da se njome služi ili osoba koja je inače dužna da je nadgleda, a nije kod nje na radu.

Ali će pored nje odgovarati i vlasnik stvari ako je šteta proizašla iz neke skrivene mane ili skrivenog svojstva stvari na koje joj nije skrenuo pozornost.⁴¹

U sudskoj se praksi ovo zakonsko rješenje najčešće primjenjivalo u slučajevima šteta od motornih vozila, npr. slučajevi najma vozila, posudbe i sl., bilo da se radi o situacijama isključive odgovornosti onoga kome je vlasnik povjerio vozilo da se njime služi ili o situacijama gdje pored nje odgovara i vlasnik zbog toga jer je šteta proizašla iz neke skrivene mane ili svojstva vozila na koje vlasnik onome kome je vozilo povjerio nije skrenuo pozornost.

Iako je u odnosu na onoga kome je šteta prouzročena zbog skrivenih nedostataka opasne stvari odgovornost vlasnika i onome kome je stvar povjerena jednaka, odgovorna će osoba koja je isplatila naknadu oštećeniku imati pravo zahtjeva cijelog njezinog iznosa od vlasnika, ako se radi o skrivenom nedostatku zbog kojega je nastala šteta za koju je odgovarao, a na koje nedostatke on nije bio upozoren.⁴²

2. ODGOVORNOST VLASNIKA ZA ŠTETE IZAZVANE MOTORNIM VOZILOM U POGONU

2.1. Odgovornost za štetu koju pretrpe treće osobe

Za štetu koje pretrpe treće osobe u svezi s pogonom motornog vozila odgovara njegov vlasnik.⁴³

Vlasnikom se pretpostavlja osoba na koga glasi prometna dozvola, odnosno na koga je vozilo registrirano.

⁴¹ ZOO, čl. 1066. st.1. i 2.

⁴² Lucić N.,op.cit. str. 97.- 98.

⁴³ ZOO, čl. 1069. st. 1.

Trećom osobom smatra se oštećenik koji nije ujedno vlasnik, ni neovlašteni korisnik motornog vozila, niti osoba zadužena u svezi s pogonom motornog vozila. To mogu biti npr. pješaci, biciklisti, putnici itd.⁴⁴

Tko se smatra neovlaštenim korisnikom motornog vozila? Prema ZOO to je osoba koja je u vrijeme štetnog događaja koristila vozilo bez suglasnosti vlasnika, a nije kod njega zaposlena u vezi s pogonom motornog vozila, niti član njegova obiteljskog kućanstva, niti joj je vlasnik predao stvar u posjed (npr. kradljivac vozila).⁴⁵

Bitno je naglasiti da neovlašteni korisnik motornog vozila odgovara trećim osobama umjesto vlasnika i jednako kao vlasnik.

Međutim, solidarno s neovlaštenim korisnikom odgovarat će i vlasnik, ako je svojom krivnjom ili krivnjom osoba koje su se trebale brinuti o vozilu, omogućio neovlašteno korištenje vozila.⁴⁶

Posebnom je odredbom ZOO predviđena odgovornost vlasnika motornog vozila za štetu koju trpi treća osoba koja se prevozi motornim vozilom (tzv. prijevoz iz usluge), s time da se glede njezinih stvari odgovara samo za one koje nosi na sebi i sa sobom. Ta se odgovornost ne može ugovorom unaprijed ni isključiti ni ograničiti. Takva ugovorna odredba bila bi ništetna.⁴⁷

Međutim, za štete koje vlasnici motornih vozila nanesu jedan drugome vozilom u pogonu, npr. *sudarom*, vrijede sljedeća pravila;

- vlasnik vozila koji je isključivo kriv za štetni događaj, snosit će ne samo svoju štetu nego i štetu vlasnika drugog vozila⁴⁸;
- u slučaju da je krivnja obostrana, svaki vlasnik odgovara drugomu za njegovu štetu razmjerno stupnju svoje krivnje⁴⁹;

⁴⁴ Lucić N., op. cit. str. 100.

⁴⁵ ZOO, čl. 1070. st.3.

⁴⁶ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 616.

⁴⁷ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1773.

⁴⁸ ZOO, čl. 1072. st. 1.

⁴⁹ ZOO, čl. 1072. st. 2.

- ako nema krivnje nijednog, vlasnici odgovaraju na jednake dijelove, osim ako razlozi pravičnosti ne zahtijevaju što drugo⁵⁰;
- krivnjom vlasnika smatra se i krivnja one osobe kojoj je povjerio vozilo odnosno kojom se poslužio prilikom nastanka štetnog događaja.⁵¹

3. OSLOBOĐENJE VLASNIKA OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI

Kao osnovni pravni izvor koji regulira oslobođenje od odgovornosti za štetu od opasne stvari i opasne djelatnosti u našem zakonodavstvu upravo je Zakon o obveznim odnosima.

Promatrajući odredbe koje reguliraju ovu pravnu problematiku, ono što prvo uočavamo je da se radi o vrlo malom broju zakonskih normi predmet kojih je regulacija odgovornosti za štetu od opasne stvari uopće, a o oslobođenju od iste odgovornosti tek jedan članak zakona koji čini pet stavaka.

Složili bi se mnogi pravni stručnjaci, zakonski tekst je time bolji ako se malim brojem jasno definiranih, nedvojbenih odredaba uspješno regulira određeno pravno područje posebno ako se jasnost, nedvosmislenost i potpuna definiranost potvrdi i njihovom dobrom primjenom u sudskoj praksi.

Na prvi pogled, možda bi se dalo zaključiti da su gore navedene odredbe ZOO-a upravo takve i da se hrvatski zakonodavni sustav može pohvaliti uspješnom pravnom regulativom jednog vrlo složenog pravnog područja kakva je odgovornost za štetu od opasne stvari i opasne djelatnosti.

ZOO je regulacijom pod istim poglavljem pa i nekim istim zakonskim odredbama na svojevrsan način objedinio ove dvije odgovornosti (od opasne stvari i od opasne djelatnosti) uvjetima i načinima na koji se one mogu manifestirati kroz svoju praktičnu primjenu. Ni na koji način se ne želi reći da je to iz bilo kojeg razloga manje dobro zakonsko rješenje od onoga kakvo bi ponudila pojedinačna regulacija.

⁵⁰ ZOO, čl. 1072. st. 3.

⁵¹ ZOO, čl. 1072. st. 4.

Upravo suprotno, pitanje je je li potpuno odvojena regulacija istim općim pravnim propisom u ovom slučaju uopće moguća s obzirom na to da se radi o utvrđivanju odgovornosti nad svojevrsnim izvorom opasnosti kao takvim, bez obzira na njegovu činjeničnu i pravnu pozadinu.

Međutim, ono što na određeni način ostavlja jednu pravnu prazninu je činjenica da se zakon unutar poglavlja nazvanog „**odgovornost za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti**” osvrće i na jednu i drugu odgovornost samo kroz dvije odredbe (čl. 1063. i 1064., ZOO-a), dok se ostalim odredbama regulira samo odgovornost od opasne stvari.

Najviše se ta pravna praznina održava upravo na dio poglavlja „oslobođenje od odgovornosti” (čl.1067.) koji govori isključivo o oslobođenju od odgovornosti vlasnika opasne stvari.

Opasna djelatnost kao takva nije predmet regulacije ovoga članka zakona, kao ni ovoga dijela zakonskog poglavlja uopće, pa se opravdano postavlja pitanje što je sa zakonskom regulacijom oslobođenja od odgovornosti za štetu od opasne djelatnosti?

Zašto se nastavkom zakonskog teksta koji je prvotno kroz dvije odredbe (čl. 1063. i 1064.) jasno pojmovno odvojio odgovornost od opasne stvari i odgovornost od opasne djelatnosti, regulira samo odgovornost od opasne stvari?

Pretpostavka je da je zakonodavac namjeravao sve rečeno za oslobođenje od odgovornosti vlasnika opasne stvari primijeniti i na odgovornost osobe koja se bavi opasnom djelatnošću, iako to zakonom nije izričito utvrđeno.

Sudska praksa potvrđuje da se istom pretpostavkom povode suci kod odlučivanja o oslobođenju od odgovornosti za štetu opasne djelatnosti jer se redovito pozivaju upravo na čl. 1067. koji govori o oslobođenju od odgovornosti vlasnika opasne stvari.

Ipak, to što suci (kao i svatko tko se nađe u ulozi tumača zakona) kao opravdanje za svoju pretpostavku mogu donekle pronaći u čl. 1064., gdje se vlasnik opasne stvari i osoba koja se bavi opasnom djelatnošću stavljaju u isti pravni položaj kada je u pitanju odgovornost, ne može opravdati očitu zakonsku nedorečenost koja bez sumnje postoji.

Čemu izričito pojmovno razdvajanje na dvije odgovornosti u jednom članku nastavno prešutno objediniti u drugom kod regulacije načina oslobođenja od tih dviju odgovornosti?

Ako je intencija zakonodavca objedinjavanje pitanja odgovornosti za „povećanu opasnost” koja zahtijeva posebnu brigu i pažnju onoga pod čijim se nadzorom ta opasnost nalazi, bez obzira o kakvoj se vrsti opasnosti radi, odnosno bez obzira je li ta posebna briga oko izvora opasnosti potrebna neosivno o tome je li izvor opasnosti stvar, djelatnost ili nešto treće, onda nema razloga i da se zakonski tekst tako ne definira.⁵²

3.1. Nisu ispunjene sve pretpostavke odgovornosti

Vlasnik neće odgovarati za štetu od opasne stvari ako:

a) nema štetne radnje

Unatoč tome što postoji šteta, ne može se vlasnika pozvati na odgovornost za štetu koja nije prouzrokovana štetnom radnjom (njegovom i/ili štetnom radnjom onih za koje on odgovara).

Iako po kriteriju objektivne odgovornosti krivnja vlasnika opasne stvari nije od presudnog značenja, postojanje štetne radnje koja je prouzrokovala određenu štetu prva je i najvažnija pretpostavka njegove odgovornosti. Štetnu radnju kao pretpostavku objektivne odgovornosti mora dokazati oštećenik.

b) nema štete

Sukladno čl. 1046. ZOO-a šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).

Svaka štetna radnja ne prouzrokuje nužno i štetnu posljedicu. Moguće je da vlasnik opasne stvari počini štetnu radnju, a da time ne prouzrokuje nikakvu štetu, te ga se u tom slučaju, ne može pozvati za odgovornost na naknadu štete koja ne postoji.

Jednako kao i štetnu radnju, štetnu posljedicu također dokazuje oštećenik.

⁵² Lucić N., op.cit. str. 103. - 104.

c) ne postoji uzročna veza između štetne radnje i štete

Šteta može nastati kao posljedica različitih štetnih radnji. I sam oštećenik može počinuti štetnu radnju zbog koje je nastala šteta.

Da bi vlasnik opasne stvari odgovarao za štetu, nužno je da je šteta od opasne stvari nastala upravo zbog one štetne radnje zbog koje je pozvan na odgovornost, odnosno da postoji uzročna veza između te štetne radnje i štetne posljedice.

Kod šteta koje nastanu u svezi s opasnom stvari, oštećenik ne mora dokazivati uzročnu vezu između štetne radnje i štete, već se ta uzročnost pretpostavlja.

d) štetna radnja nije protupravna

Štetna radnja koja je prouzrokovala štetu, nije uvijek protupravna. Ne može se vlasnika opasne stvari pozivati na odgovornost zbog štete koja je nastala neprotupravnom radnjom.

Objektivna je odgovornost sama po sebi prilično nepovoljna za onoga tko se po njenom kriteriju poziva na odgovornost, a bila bi još nepovoljnija kada bi podrazumijevala odgovornost bez obzira na protupravnost u postupanju.

Zbog same činjenice da je vlasnik opasne stvari, ne može se vlasnika teretiti za svaku štetu koja od nje nastane.

Za postojanje protupravnosti u objektivnom smislu, dovoljno je da je štetnom radnjom povrijeđeno neko pravilo koje spada u pravni poredak.

Budući da nema mjesta raspravi o krivnji za štetu nastalu kao posljedicu štetne radnje, protupravnost štetne radnje u objektivnom smislu, minimalan je uvjet odgovornosti vlasnika opasne stvari. Protupravno postupanje vlasnika dokazuje oštećenik.

Protupravnost je općenito isključena ako se šteta nanosi po dužnosti.⁵³

⁵³ Lucić N., op. cit., str. 105. – 107.

3.2. Viša sila

Vlasnik će se osloboditi od odgovornosti za štetu od opasne stvari ako dokaže da šteta potječe od nekog nepredvidivog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti izbjeći ili otkloniti.⁵⁴

Iako to ZOO ne navodi izričito, riječ je o višoj sili kao razlogu za oslobođenje od odgovornosti.⁵⁵

3.3. Šteta nastala isključivo radnjom štetnika

Vlasnik opasne stvari oslobodit će se odgovornosti ako je štetna posljedica nastala isključivo štetnom radnjom oštećenika.

Pored toga, da bi se vlasnik opasne stvari potpuno oslobodio odgovornosti za štetu, potrebno je da se ispune još dvije pretpostavke:

- da štetnu radnju oštećenika nije mogao predvidjeti i
- da posljedice štetne radnje oštećenika nije mogao izbjeći ili otkloniti.⁵⁶

U tom je smislu potrebno činjenično naznačiti o kakvoj se radnji oštećenika radi te iznijeti one činjenične tvrdnje koje ukazuju da bi šteta nastala isključivo tom radnjom.⁵⁷

3.4. Šteta nastala isključivo radnjom treće osobe

Vlasnik opasne stvari osloboditi će se odgovornosti ako je štetna posljedica nastala isključivo štetnom radnjom treće osobe.

Jednako kao i kod oslobođenja od odgovornosti kada šteta nastane isključivo radnjom oštećenika, da bi se vlasnik opasne stvari potpuno oslobodio odgovornosti za štetu, potrebno je da se ispune još dvije pretpostavke:

- da štetnu radnju treće osobe nije mogao predvidjeti i
- da posljedice štetne radnje treće osobe nije mogao izbjeći ili otkloniti.⁵⁸

⁵⁴ ZOO, čl. 1067. st. 1.

⁵⁵ Lucić N., op. cit., str. 108.

⁵⁶ ZOO, čl. 1067. st. 2.

⁵⁷ Lucić N., op. cit., str. 109.

⁵⁸ ZOO, čl. 1067. st. 4.

4. ODGOVORNOST ZA NEISPRAVAN PROIZVOD

Pravila objektivne odgovornosti za štetu primjenjuju se i na štete koje mogu nastati kao posljedica neispravnosti nekog proizvoda.

Istina, neispravan proizvod u biti je opasna stvar, no ipak su izgrađena posebna pravila kao podvrsta objektivne odgovornosti za njime prouzročene štete, premda je moguće na te štete primjeniti i pravila odgovornosti za štete od opasne stvari.

Najveći broj opasnih proizvoda otkrivenih na tržištu Republike Hrvatske, kao i na tržištu EU, dječje su igračke i drugi proizvodi namijenjeni djeci. Iako se na hrvatskom tržištu nalazi relativno veliki broj opasnih ili neispravnih igračaka, u objavljenj i nama dostupnoj sudskoj praksi Republike Hrvatske nema presude u slučajevima šteta prouzročenih neispravnim igračkama.

S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji baza podataka o nezgodama izazvanim neispravnim proizvodima (uključujući i igračke), stvarno stanje broja nezgoda izazvani neispravnim igračkama nemoguće je utvrditi sa sigurnošću.

Oskudica znanstvenih, ili uopće bilo kakvih članaka, o pravnom problemu sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke pokazuje da je navedena problematika u hrvatskoj pravnoj znanosti tretirana kao periferno pitanje.

Takvo tretiranje navedenoga specifičnoga područja ili, bolje rečeno, taj veliki propust, mogao bi navesti na pogrešan zaključak da se radi o nebitnoj i neaktualnoj problematici.

Upravo protivno, riječ je o izrazito dinamičnoj, složenoj (unatoč mogućoj prividnoj jednostavnosti) i uvijek aktualnoj problematici.⁵⁹

Sustav pravila o odgovornosti za neispravan proizvod karakterizira uravnotežena zaštita oštećenika (potrošača) od štetnih posljedica neispravnih proizvoda i proizvođača od prestrogih i destimulativnih pravila odštetne odgovornosti.

⁵⁹ Bevanda Marko, Sigurnost igračaka i građanskopravna odgovornost za neispravne igračke, Zbornik Pravnog fakulteta, Rijeka, (1991) v. 32, br. 1, (2011), str. 256

U njima su uređeni pojmovi proizvoda, neispravnog proizvoda i proizvođača, pretpostavke odgovornosti i teret dokaza, zabrana ugovornog isključenja i ograničenja odgovornosti, obujam štete, visina naknade, oslobođenje od odgovornosti, rokovi ostvarivanja prava na popravljavanje štete i odnos prema srodnim vrstama odgovornosti.⁶⁰

4.1. Proizvod - je bilo koja pokretna stvar. Dakle, riječ je o svim vrstama pokretnih stvari (tako i poljoprivredni proizvod). Nekretnine su isključene ali pod pojmom proizvoda smatra se pokretna stvar i onda kada je ugrađena u neku drugu pokretnu ili nepokretnu stvar.⁶¹

Proizvodom se smatra i električna energija kao i drugi oblici energije.⁶²

4.2. Neispravan proizvod – je neispravan proizvod ako ne pruža sigurnost koja se od takva proizvoda opravdano očekuje.

Pri tom valja cijeliti sve okolnosti slučaja, a poglavito način na koji je proizvod predstavljen potrošačima, svrhe u koje prema razumnom očekivanju, proizvod može biti upotrebljen te vrijeme kada je proizvod stavljen u promet.

Navedene elemente svakako treba cijeliti prema objektivnim mjerilima (što se uobičajeno od takvog proizvoda očekuje) a ne prema mjerilima očekivanja konkretnog potrošača.⁶³

4.3. Proizvođač – je osoba koja izradila gotov proizvod i stavio ga u promet. No, proizvođačem se smatra osoba koja je proizvela sirovinu, samostalni ili nesamostalni dio koji je ugrađen u proizvod, ali i svaka osoba koja se predstavlja kao proizvođač, npr. obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili kakvim drugim znakom. Proizvođačem se smatra i osoba koja je uvezla proizvod radi prodaje, davanje u zakup ili nekog drugog oblika stavljanja u promet.

Uvoznik odgovara solidarno s proizvođačem i osobom koja se predstavlja kao proizvođač. U slučaju da nije moguće utvrditi tko je proizvođač, proizvođačem se smatra svaka osoba koja proizvod stavlja u promet.⁶⁴

⁶⁰ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 618-619.

⁶¹ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1778.

⁶² ZOO, čl.1074.st.2.

⁶³ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1779.

⁶⁴ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 619.

4.4. Šteta – po pravilima odštetne odgovornosti za neispravan proizvod odgovora se samo za imovinsku štetu, i to:

- prouzročenu smrt ili tjelesnom ozljedom korisnika neispravnog proizvoda pritom se na obujam štete primjenjuju odredbe ZOO-a, koje se odnose na imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja.

- prouzročenu uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari, osim neispravnog proizvoda, s tim da se to odnosi samo na stvari namjenjene osobnoj uporabi i ako ju je oštećenik uglavnom rabio u tu svrhu. Ta odgovornost je ograničena po visini naknade.⁶⁵

4.5. Pretpostavke odgovornosti i oslobođenje od odgovornosti

Da bi se oštećenik oslobodio odgovornosti za štetu proizvođač će morati dokazati neku od sljedećih okolnosti:

- da proizvod nije stavio u promet,
- da neispravnost ni njezin uzrok nisu postojali u vrijeme stavljanja proizvoda u promet,
- da proizvod nije proizveden za bilo koju poslovnu svrhu (prodaju, zakup i sl.), niti je proizveden i stavljen u promet u okviru njegova poslovanja,
- da je neispravnost posljedica pridržavanja prisilnih propisa,
- da je stanje znanosti ili tehničkog znanja u vrijeme stavljanja proizvoda u promet nije omogućavalo otkrivanje neispravnosti (tzv. razvojni rizik),
- da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika ili osobe za koju odgovara odnosno radnjom treće osobe koju nije mogao predvidjeti, niti izbjeći ili otkloniti njezine posljedice.

Ako je oštećenik samo djelomično pridonio nastanku štete, proizvođač se djelomično oslobađa odgovornosti, a ako je treći djelomično pridonio nastanku štete odgovara solidarno s proizvođačem.⁶⁶

⁶⁵ ZOO, čl. 1093. – 1097.

⁶⁶ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1781.

10. VLASTITA ODGOVORNOST I ODGOVORNOST ZA DRUGOGA

a) **Vlastita odgovornost** – je odgovornost kad štetnik odgovara za štetu prouzročenu vlastitom štetnom radnjom.

b) **Odgovornost za drugoga** - je odgovornost za štetu koju je prouzročila druga osoba.

Odgovorna osoba i štetnik su dvije različite osobe. Da bi nastala odgovornost za drugoga, zahtijeva se, uz opće pretpostavke, jedna dodatna - poseban odnos između štetnika i odgovorne osobe. Najčešće je to roditeljski, skrbnički ili radni odnos.⁶⁷

Odgovornost za drugoga može biti deliktna ili ugovorna, subjektivna ili objektivna.⁶⁸

11. ODGOVORNOST VIŠE OSOBA ZA ISTU ŠTETU

Kad za istu štetu odgovara više osoba, ta šteta može biti podijeljena i solidarna.

a) **Podijeljena odgovornost** - je odgovornost kod koje svaka od više osoba odgovara za određeni dio štete. Osnovno je pravilo da svaka odgovara za onaj dio štete koji je prouzročila. Ako se taj dio ne može utvrditi, odgovaraju na jednake dijelove.

Primjer:

Tako je odgovornost predviđena kad više radnika prouzroči, u radu ili u vezi s radom, štetu poslodavcu kod kojeg su zaposleni. Zahtijeva se da su štetu učinili namjerno ili iz krajnje nepažnje.⁶⁹

b) **Solidarna odgovornost** - je odgovornost kad svaki od više štetnika odgovara za cjelokupnu štetu bez obzira na svoj udio u prouzročenju štete.

Prema ZOO solidarna odgovornost za štetu nastaje kad više osoba prouzroči određenu štetu radeći zajedno.⁷⁰

⁶⁷ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str. 622.

⁶⁸ ZOO, čl. 1055.-1062.

⁶⁹ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.625.

⁷⁰ ZOO, čl. 1107.st.1

Primjer:

Kad trojica gurnu tuđi automobil u more.

ZOO nalaže solidarnu odgovornost u slučaju kad je nedvojbeno utvrđeno daje štetu uzrokovala neka od više određenih osoba koje su na stanoviti način međusobno povezane, a ne može se utvrditi koja je od njih stvarno štetu prouzročila.⁷¹

Primjer:

Kad grupa djece bacajući kamenje razbije nečiji prozor.

Sudska praksa u svezi solidarne odgovornosti

(1) „ Presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev-3830/93 od 07.02.1996. godine, osoba koja je protupravno oduzela motorno vozilo i zatim ga posudila trećoj osobi odgovara vlasniku vozila, solidarno s tom trećom osobom, za štetu koja je nastala na vozilu.

Kad je u postupku utvrđeno da je tuženik protupravno uzeo motorno vozilo tužitelja i posudio ga V.B., zbog čega je pravomoćnom sudskom presudom proglašen krivim za kazneno djelo, onda tuženik za štetu tužitelju odgovara solidarno s V.B. temeljem odredbe čl. 206. st. 1. Zakona o obveznim odnosima⁷² „⁷³

12. POSEBNI SLUČAJEVI ODGOVORNOSTI

To su sljedeći slučajevi:

a) **Odgovornost zbog uskraćivanja nužne pomoći** – je odgovornost za štetu koja nastane uskraćivanjem pomoći osobi čiji su život ili zdravlje očito ugroženi. Za štetu odgovara onaj koji bez opasnosti za sebe mogao pružiti pomoć, a prema okolnostima slučaja morao predvidjeti nastanak štete.⁷⁴

⁷¹ ZOO, čl. 1107.st.4.

⁷² ZOO, Narodne novine br. 53/91., 73/91., 3/94., 7/96. i 112/99, čl. 206. st. 1.

⁷³ VSRH, Rev-3830/93. od 07.02.1996. godine

⁷⁴ ZOO, čl. 1082.

b) Odgovornost u vezi s obvezom sklapanja ugovora – je odgovornost za štetu kao sankcija za povredu obveze sklapanja ugovora.

Za štetu odgovara osoba koja je po zakonu bila dužna sklopiti neki ugovor, a nije ga ni na zahtjev zainteresirane osobe bez odgađanja sklopila.⁷⁵

c) Odgovornost u vezi s obavljanjem poslova od javnog interesa – osobe koje obavljaju komunalnu ili drugu sličnu djelatnost od javnog interesa odgovaraju za štetu ako bez opravdanog razloga obustave ili ne redovito obavljaju uslugu ili djelatnost.⁷⁶

13. POPRAVLJANJE ŠTETE

Pod popravljanjem štete razumijeva se uklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastupile zbog određene štetne radnje.

Razlikujemo 3 osnovna oblika popravljanja štete : naturalna restitucija, naknada štete i satisfakcija.

1. Naturalna restitucija - znači da oštećeniku treba po mogućnosti uspostaviti prijašnje stanje, tj. stanje kako je bilo prije nastanka štete. To znači da mu se mora vratiti sve ono što mu je štetnom radnjom upropašteno ili oduzeto. Javlja se u tri oblika individualna restitucija, generična te restitucija u obliku troškova.⁷⁷

2. Naknada štete - je oblik popravljanja štete koji se sastoji u novčanom ekvivalentu. Naknada štete kao ekvivalent u novcu ne smije u načelu biti ni veća ni manja od štete koju je oštećenik pretrpio.

a) Obujam naknade štete

Pod obujmom se razumijava skup svih šteta koje su se dogodile zbog neke štetne radnje. Tu spadaju obična šteta i izmakla korist, troškovi učinjeni radi umanjenja ili ublažavanja štetnih posljedica i kamate na iznos naknade.

⁷⁵ ZOO, čl. 1083.

⁷⁶ ZOO, čl. 1084.

⁷⁷ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.628.

b) Visina naknade štete

Pod visinom naknade štete razumjeva se vrijednost štete izražena u novcu prema određenim cijenama (redovna, izvanredna, afekcijska).

Kad je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno, sud može odrediti visinu naknade prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.⁷⁸

c) Ustanovljivanje i oblik naknade štete

Ima više načina ustanovljenja naknade štete.

Među najvažnijima su:

- ustanovljenje propisom koji sadrži cijenik ili tarifu o naknadi određene vrste šteta (practicira se npr. za šumske štete);
- arbitrarno ustanovljenje od strane suda po njegovu slobodnom uvjerenju;
- ustanovljenje od strane suda prema procjeni sudskih vještaka;
- komisijsko ustanovljenje;
- ustanovljenje sporazumom između štetnika i oštećenika.

Iznos naknade može se odrediti u dva obilka - ukupnom (jednokratnom iznosu) i u obliku novčane rente.⁷⁹

3. Satisfakcija - je takav oblik popravljivanja štete koji se priznaje oštećeniku kao određeno subjektivno zadovoljenje.

To je osobito pogodan oblik popravljivanja neimovinskih šteta.

Prema sadržaju možemo razlikovati moralnu ili nenovčanu od novčane satisfakcije.⁸⁰

a) Moralna satisfakcija – može se sastojati u objavljivanju presude, objavljivanju ispravka, opzivu uvrede ili čemu drugom čime se može ostvariti svrha popravljivanja štete.

⁷⁸ ZOO, čl. 1089. st.4.

⁷⁹ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1822.

⁸⁰ Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.635.

Prema čl. 1099. ZOO-a, tu vrstu satisfakcije sud može narediti u slučaju povrede prava osobnosti.

Oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda prava osobnosti učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom (novčanom satisfakcijom).⁸¹

b) Novčana satisfakcija – podrazumjeva kada se oštećeniku daje svota novca kao subjektivno zadovoljenje.⁸²

14. UKLANJANJE OPASNOSTI ŠTETE

Osim odgovornosti za štetu kao sredstva popravljivanja već učinjenje štete postoji preveniranje šteta – imovinskih i neimovinskih, kao i zaustavljanje radnji kojima se sprječava daljnje nanošenje štete

Razlikujemo dvije vrste šteta:

1. Imovinske štete - prema ZOO, svatko ima pravo zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od kojeg prijeti znatnija šteta njemu ili drugome.

Također je svatko ovlašten od drugoga zahtijevati da se uzdrži od djelatnosti koja izaziva uznemiravanje ili opasnost štete, ako se nastanak uznemiravanja ili štete ne može spriječiti odgovarajućim mjerama.⁸³

2. Neimovinske štete – je zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti. Prema ZOO svaka naravna i pravna osoba ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica.⁸⁴

⁸¹ Gorenc V. i suradnici, op. cit., str. 1832 - 1833.

⁸² Vedriš M., Klarić P., op. cit. str.636.

⁸³ ZOO, čl. 1047.st.1.

⁸⁴ ZOO, čl. 1048

15. KAZNENO DJELO

Kazneno djelo je ono ponašanje kojim se ugrožavaju illi povređuju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom RH i međunarodnim pravom čija se zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.⁸⁵

Kaznena djela mogu se propisivati samo zakonom.⁸⁶

Kao što je, u zakonu opisano i kažnjivo, kaznenim djelom se na nedopušten način povređuje određeno zaštićeno pravno dobro.⁸⁷

Takva definicija kaznenoga djela slijedi iz načela zakonitosti, temeljnoga načela kaznenoga prava, sukladno kojemu se kaznena djela i kaznenopravne sankcije mogu propisivati samo zakonom.

Kazneno djelo uzrokuje uz ostalo sukob u području znanja i interesa pa takve situacije nalažu rješenje.

Njih se u suvremenom civiliziranom svijetu može rještiti na razne načine: sporazumom sukobljenih osoba, mirenjem, posredovanjem, arbitriranjem i konačno, aritokratskim odlučivanjem.

U suvremenoj postupovnoj teoriji razmatra se prikladnost pojedinih među navedenim načinima da budu osnova uređenja kaznenog postupka.⁸⁸

Pojam kazneno djelo može se shvatiti u **formalnom i u materijalnom smislu**.

Formalni pojam - kaznenoga djela okosnica je cijeloga sustava općega dijela kaznenog prava jer obuhvaća pravne pretpostavke koje se moraju ostvariti da bi bilo koje kazneno djelo postojalo.

Te su pretpostavke radnja, protupravnost i krivnja.

Da bi postojalo kazneno djelo, mora najprije postojati radnja kao voljno ponašanje čovjeka.

⁸⁵ Kazneni zakon, NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, čl. 1., (nadalje; KZ)

⁸⁶ KZ, čl. 2.

⁸⁷ Bačić Franjo, Kazneno pravo-Opći dio, Informator, Zagreb, 1998.god., str.56.

⁸⁸ Pavišić Berislav i suradnici, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Rijeka, 2000.godina, str. 1.

Zbog toga su iz pojma kaznenoga djela isključena sva djelovanja prirodnih sila i životinja, a u velikom broju zakonodavstava i radnje pravnih osoba (no danas je sve izraženija tendencija uvođenja kaznene odgovornosti pravnih osoba).

Radnjom se ne smatraju ni sve čovjekove radnje, npr. puke misli, uvjerenja, namjere, ili pak tjelesni pokreti koji su izvan domašaja čovjekove volje (refleksni i instinktivni pokreti i sl.).

Radnja se može ostvariti činjenjem ili nečinjenjem. Kažnjive su samo one radnje koje su zakonom predviđene kao protupravne.

Materijalni pojam - kaznenoga djela određuje se različito: od stajališta da je to prirodni zločin, odn. svako djelo koje vrijeđa temeljne osjećaje samilosti i poštenja, ili da je to djelo kojim se ugrožava temeljni društveni interes, ili da je kazneno djelo društveno opasno djelo, odn. društveno opasno djelo koje znači povredu važnih društvenih vrijednosti.

U demokratskim pravnim sustavima pojmom materijalnoga kaznenog djela nastoji se odgovoriti na pitanje što zakonodavac smije predvidjeti kao kazneno djelo.

U tom smislu materijalni pojam kaznenoga djela prethodi donošenju kaznenoga zakona, on pomaže da se u okviru određenoga društvenog i pravnog sustava, uzimajući u obzir fragmentarnost, odrede ona dobra zajednice i pojedinca koja zaslužuju kaznenopravnu zaštitu.

Socijalistička doktrina kaznenoga prava ubrojila je društvena opasnost među pretpostavke kaznenoga djela koje je nužno utvrditi u konkretnom slučaju, što je pogodovalo slabljenju načela zakonitosti i miješanju zakonodavnih i sudbenih ovlasti.

16. NAKNADA ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM

Jedno od temeljnih prava osobe oštećene počinjenjem kaznenog djela jest njezino pravo na naknadu štete koja joj je prouzročena počinjenjem kaznenog djela.

Navedeno proizlazi iz pravnih, socijalnih i moralnih postulata društva, a u Republici Hrvatskoj artikulirano je u više odredaba relevantnih propisa.

Pravo oštećenika da ostvari naknadu štete od počinitelja kaznenog djela omogućuje mu se između ostalog institutom imovinskopravnog zahtjeva.

Imovinskopravni zahtjev omogućuje oštećeniku da svoju građanskopravnu tražbinu, koja se temelji na činjenici da je na njegovu štetu počinjeno kazneno djelo, ostvari u okviru kaznenog postupka protiv okrivljenika.

Institut imovinskopravnog zahtjeva je stoga točka u kojoj se susreću elementi kaznenog i građanskog prava i kao takav pokazuje određene specifičnosti u različitim spornim pitanjima koja se pojavljuju u praksi.⁸⁹

Na samom početku teksta Zakona o kaznenom postupku propisano je da se tim zakonom utvrđuju pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom.⁹⁰

Imajući u vidu temu ovoga rada i, s tim u vezi, analizirajući svrhu kaznenog materijalnog i procesnog prava s aspekta odgovornosti počinitelja kaznenog djela za naknadu štete prouzročene kaznenim djelom, uzet će se u fokus dio naprijed navedenog načela kaznenog postupka koji se odnosi na zahtjev da se počinitelju za kaznenog djelo izrekne kazna ili *druga mjera*.

Kazne i mjere koje se počinitelju kaznenog djela mogu izreći normirane su u svom općem obliku u Kaznenom zakonu.

Člankom 41. Kaznenog zakona propisano je da je svrha kažnjavanja “izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.

Člankom 47. Kaznenog zakona propisane su okolnosti koje će sud ocijeniti u odmjeravanju kazne, a koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža, među kojim okolnostima se izričito navodi da će se osobito cijeliti ponašanje počinitelja nakon počinjenja kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da nadoknadi štetu.⁹¹

⁸⁹ Grubišić Ines, Imovinskopravni zahtjev prema okrivljeniku odgovornoj osobi kada je kaznenim djelom pribavio imovinsku korist za pravnu osobu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka (1991) v. 35, br. 2, (2014.), str. 741.

⁹⁰ Zakon o kaznenom postupku, “NN” br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13,

čl. 1. – (nadalje: ZKP)

⁹¹ ZKP, čl. 47. st. 1.

Važnost koja se pri kažnjavanju za počinjeno kazneno djelo daje obeštećivanju oštećenika proizlazi i iz činjenice da je upravo odnos počinitelja prema oštećeniku i naknadi štete uzrokovane kaznenim djelom izričiti kriterij za primjenu sudskog ublažavanja kazne⁹², oslobođenja od kazne u određenim slučajevima⁹³, a kod uvjetne osude posebno istaknuta okolnost koju će sud uzeti u obzir pri razmatranju mogućnosti primjene tog instituta.⁹⁴

Kaznenim zakonom također je kao posebna mjera propisana mogućnost suda da počinitelju naloži da u određenom roku popravi štetu počinjenu kaznenim djelom.⁹⁵

Ista mjera može se izreći i uz uvjetnu osudu, djelomičnu uvjetnu osudu i rad za opće dobro⁹⁶, u kojim slučajevima postaje u određenoj mjeri uvjetom neizvršavanja kazne zatvora.⁹⁷

Kada se uz sve navedeno uzmu u obzir odredbe Zakona o kaznenom postupku o pravima oštećenika⁹⁸, naknada štete prouzročene kaznenim djelom ukazuje se doista kao jedan od temeljnih imperativa ostvarenju svrhe kažnjavanja i vođenja kaznenih postupaka.⁹⁹

16.1. Imovinskopravni zahtjev

Institut imovinskopravnog zahtjeva u Republici Hrvatskoj normiran je odredbama glave XI. Zakona o kaznenom postupku.

Istim se ovlašćuje osoba koja je oštećena kaznenim djelom podnijeti u kaznenom postupku protiv okrivljenika zahtjev koji se može podnijeti u parnici, a sud će isti raspraviti u kaznenom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio postupak.¹⁰⁰

U skladu s čl. 158. Zakona o kaznenom postupku, sud može u presudi kojom okrivljenika proglašava krivim oštećeniku dosuditi imovinskopravni zahtjev u cijelosti ili djelomično te ga za ostatak uputiti u parnicu.

⁹² ZKP, čl. 48. st. 2.

⁹³ ZKP, čl. 50. st.1.

⁹⁴ ZKP, čl. 56. st.2.

⁹⁵ ZKP, čl. 62. st.1.

⁹⁶ ZKP, čl. 56. st.4., čl. 57. st.5, čl. 55. st.3.

⁹⁷ ZKP, čl. 58. st.5, čl. 55. st. 8.

⁹⁸ ZKP, čl. 47.

⁹⁹ Grubišić I., op. cit., str. 742. – 745.

¹⁰⁰ ZKP, čl. 153.

Ako podaci kaznenog postupka ne daju pouzdanu osnovu ni za potpuno niti za djelomično presuđenje, sud će oštećenika s imovinskopravnim zahtjevom uputiti u parnicu. Sud će ga također uputiti da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici kada donese presudu kojom se okrivljenik oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija ili kada rješenjem obustavi kazneni postupak.¹⁰¹

Jasno je time i da se prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku može postaviti samo prema okrivljeniku.

Pravo oštećenika na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku jedno je od prava oštećenika zajamčeno ZKP-om, a isto doprinosi ostvarenju svrhe vođenja kaznenog postupka.

16.2. Sud nadležan za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu

Za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu nadležan je sud pred kojim se vodi kazneni postupak neovisno o tomu je li taj sud stvarno i mjesno nadležan za odlučivanje u građanskoj stvari u konkretnom slučaju.

Sud koji vodi kazneni postupak bit će nadležan za odlučivanje o zahtjevu i u slučajevima u kojima Zakon o parničnom postupku¹⁰² predviđa isključivu mjesnu nadležnost koja eliminira opću i svaku drugu mjesnu nadležnost.

Međutim, čak i u slučajevima kada se stvarna i mjesna nadležnost parničnog suda preklopi s nadležnošću kaznenog suda u konkretnom postupku, ostaje činjenica da će u okviru istog suda različita sudbena tijela (sudac pojedinac, odnosno sudsko vijeće) odlučivati u kaznenim i građanskim stvarima.¹⁰³

¹⁰¹ ZKP, čl. 158. st.1.,2.,3.

¹⁰² Zakon o parničnom postupku, NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11 - (nadalje: ZPP).

¹⁰³ Šago Dinka, Pleić Marija, Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, (1991) v. 33, br. 2, (2012), str. 973.

17. PRAVO OŠTEĆENE OSOBE NA NAKNADU ŠTETE PROUZROČENE KAZNENIM DJELOM- GRAĐANSKOPRAVNE ODREDBE

Odgovornost za naknadu štete općenito je u Republici Hrvatskoj normirana, Zakonom o obveznim odnosima u glavi koja se odnosi na izvanugovorne odnose.

U općim načelima tako je prije, svega propisano da tko drugom prouzroči štetu, dužan je nadoknaditi je ako ne dokaže, da je šteta nastala bez njegove krivnje.¹⁰⁴

Primjerice, imamo li u vidu da veliki udio kaznenih djela kojima se imovinska korist stječe za pravnu osobu otpada na kaznena djela prijevара u gospodarskom poslovanju i utaja poreza i drugih davanja, u doslovnom smislu odgovorna osoba u pravnoj osobi pravno je kao subjekt odvojena od svoje odgovorne osobe.

Kod kaznenih djela prijevара u gospodarskom poslovanju tako najčešće imovinska korist stečena za pravnu osobu proizlazi iz ugovornog odnosa kojeg je oštećenik imao s pravnom osobom, dok je kod kaznenih djela utaja poreza pravna osoba obveznik plaćanja takvih davanja, čijim je neplaćanjem stekla nepripadnu imovinsku korist.

Promatrajući položaj oštećenika s “doslovno građanskopravnog” aspekta, njegov je pravni odnos s pravnom osobom, a ne s okrivljenikom kao odgovornom osobom.

S druge strane ostaje pak činjenica da je upravno počinjenjem kaznenog djela od strane te odgovorne osobe, neovisno o činjenici što je ona postupala zastupajući pravnu osobu i u njezinu korist, oštećeniku uzrokovana šteta.¹⁰⁵

18. ZASTARA

Među pravnim činjenicama koje se, prema uobičajenoj klasifikaciji, svrstavaju u skupinu tzv. „događaja“, vrlo bitno mjesto zazuzima vremenski tijek.

Ta pravna činjenica, nekada sama, a nekada s još nekom drugom ili više njih može izazivati različite pravne učinke.

Ti učinci razlikuju se među sobom po vrsti, opsegu i važnosti.

¹⁰⁴ ZOO, čl. 1045. st.1.

¹⁰⁵ Grubišić I., op. cit., str. 749.

Vrijeme može biti odlučujući čimbenik u stjecanju prava (dosjelost), gubitku prava (prekluzija), a može utjecati i na mogućnost ostvarenja nekog prava (zastara).

Pojam *zastara* označava gubitak zahtjeva zbog neizvršenja sadržaja subjektivnog prava kroz zakonom određeno vrijeme.

Protekom zastarnog roka ne gubi se subjektivno pravo, već samo zahtjev za njegovo ostvarenje. Obveza i dalje postoji, ali samo kao naturalna, te se ne može tražiti njeno prisilno (sudsko) ostvarenje, već ono ovisi o dispoziciji dužnika i o tome hoće li on istaknuti prigovor zastare zahtjeva.

Prigovor zastare zahtjeva je prigovor materijalnopravne prirode, a ne procesnopravne naravi i o njemu se može odlučiti samo presudom. Kad ga sud prihvati, presudom će odbiti tužbeni zahtjev, a neće rješenjem odbaciti tužbu.

Zastarni rokovi spadaju u kongentne odredbe, te ih stranke svojom voljom ne mogu mjenjati (produživati, skraćivati, odgađati).¹⁰⁶ Dužnik se ne može odreći zastare prije nego što protekne vrijeme određeno za zastaru.¹⁰⁷

Zastarni rok kod potraživanja naknade štete iznosi tri (subjektivni) godine, odnosno pet (objektivni) godina.

Zastarijevanje, u pravilu, počinje teći prvog dana poslije onog dana kada je vjerovnik (oštećenik) imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze ako zakonom nije drukčije određeno (dan dospelosti dužnikove obveze)¹⁰⁸, a nastupa kad istekne posljednji dan zakonom određenog vremena.¹⁰⁹

Kod potraživanja naknade štete je situacija drugačija tj. zastarni rok zahtjeva za naknadu štete počinje teći od dana kad je oštećenik doznao za štetu i osobu koja je štetu počinila.¹¹⁰

Pod pojmom zastoja zastare (impedimenta prescriptionis) treba razumijevati okolnosti koje sprječavaju zastaru ili u početku njenog nastupa ili u njenom tijeku, zbog čega zastara ili ne može početi teći ili ako je počela prestaje teći sve dok zastara traje.

¹⁰⁶ ZOO, čl. 364.

¹⁰⁷ ZOO, čl. 365.

¹⁰⁸ ZOO, čl. 361. st. 1.

¹⁰⁹ ZOO, čl. 362.

¹¹⁰ Matijević Berislav, Zastara zahtjeva za naknadu štete prouzročene kaznenim djelom, Hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja, br. 11, Rijeka, 2001. godina, str. 5-6.

Vrijeme zastoja se ne računa u rok zastare, ali se računa vrijeme koje je proteklo do zastoja.

Prekid zastare (interruptio prescriptionis) je nastup takvih okolnosti zbog kojih zastara prestaje teći, a proteklo vrijeme se ne računa. U takvim slučajevima zastara počinje iznova teći.

Naknada štete prouzročene kaznenim djelom je jedan od segmenata prava za naknadu štete koji podliježe dvostrukom pravnom sankcioniranju, te se može ostvariti kako isticanjem imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, tako i podnošenjem redovne građanske tužbe.

19. ODNOS GRAĐANSKOG I KAZNENOG PRAVA

Građansko i kazneno pravo karakteriziraju određeni segmenti u kojima se ove dvije grane prava dodiruju ili razdvajaju.

Odnosi se to prije svega na njihove odredbe o deliktima i odgovornosti.¹¹¹

Određeni delikti podliježu dvostruko pravnom sankcioniranju: kaznenopravnom i građanskopravnom.¹¹²

Ta dvostrukopravna zaštita nije neopravdana, jer se radi o dvije različite točke ocjenjivanja značenja jedne dopuštene radnje.

Može postojati građanski delikt, a da se istovremeno ne radi o kaznenom djelu i obrnuto, a moguća je konkurencija kaznenog i građanskog delikta.

Kod odgovornosti je situacija drugačija.

Građanski delikt kao protupravna radnja, uz koje norme građanskog prava i mimo volje štetnika vežu postanak odnosa odgovornosti za štetu, razlikuje se od kaznenog delikta kao protupravnog djela, koje je u zakonu označeno kao kazneno djelo i sastoji se u povredi kaznenopravne norme.

¹¹¹ Navedene odredbe nisu i jedine dodirne „točke“ (npr. kazneno pravo služi se pojmovima koji su definirani građanskim pravom: vlasništvo, zajam itd.)

¹¹² Npr. nanošenje tjelesne ozljede i obveza naknade štete.

Osnovne razlike bile bi sljedeće:

- kazneno djelo mora biti utvrđeno zakonom,
- broj činjenica i pravnih stanja iz kojih može doći do nastanka građanskopravne odgovornosti mnogo je veći od broja kaznenih djela,
- cilj pozivanja na građansku odgovornost zbog prouzročene štete je naknada štete, a cilj pozivanja na kaznenu odgovornost zbog počinjenog kaznenog djela je kažnjavanje,
- kod građanskog delikta štetnik može biti odgovoran za štetu po načelu causae i po načelu culpae, a kod kaznenog delikta odgovornost za kazneno djelo mora se zasnivati na načelu culpae,
- kod kaznenog delikta može kaznena odgovornost postojati i zbog samog pokušaja, a kod građanskog delikta se odgovornost za štetu ne može zasnivati na pokušaju.¹¹³

Evo i nekoliko primjera *sudske prakse* u vezi naknade štete prouzročene kaznenim djelom:

(I) „Presudom Županijskog suda u Rijeci, poslovni broj GŽ-1267/09-2, od dana 02. lipnja 2010. godine, odbija se žalba tužitelja kao neosnovana i potvrđuje se presuda suda prvog stupnja.

Što se tiče pitanja nastupa zastare primjenom privilegiranog zastarnog roka iz čl. 377. st. 1. ZOO-a, sud prvog stupnja smatra da zastarni rok počinje teći trenutkom paravomoćnošću osuđujuće presude, u predmetnom slučaju od dana 17. studenog 1982. godine kada je potvrđena prvostupanjska presuda posl.br. K-800/82, pa obzirom da je za počinjenje teškog djela protiv sigurnosti javnog prometa propisanog čl. 168. st. 4. tadašnjeg Krivičnog zakona Republike Hrvatske bila predviđena kazna zatvora do 5 godina, da je sukladno tada važećoj odredbi čl. 95. t. 4. KZ-a bila predviđena zastara kaznenog gonjenja 5 godina od izvršenja

¹¹³ Pavišić B. i suradnici, op. cit. str. 9.

kaznenog djela, pa proizlazi da je u predmetnom slučaju tužba podnesena izvan zastarnog roka propisanog odredbom čl. 377. st. 1. ZOO-a.

Sud prvog stupnja nadalje smatra da se u predmetnom slučaju ne može primijeniti institut apsolutnog zastarnog roka propisanog odredbama Kaznenog zakona Republike Hrvatske, a koji se u građanskopravnim postupcima naknade štete primjenjuje samo onda kada je šteta skrivljena kaznenim djelom, ali zbog procesnih smetnji kazneni postupak nije proveden odnosno nije donesena pravomoćna osuđujuća kaznena presuda.

Pravilno je sud prvog stupnja utvrdio da je, obzirom na datum donošenja rješenja SIZ-a MIORH od 20. siječnja 1984. godine, od kojeg dana se ima smatrati da je oštećenik, prvotni tužitelj, imao saznanja o šteti, istekao subjektivni rok propisan čl. 376. st. 1. ZOO-a od 3 godine, a obzirom da je tužba podnesena 1991. godine.

Pravilno je sud utvrdio, obzirom na prethodno utvrđenje, da je istekao i privilegirani zastarni rok iz čl. 377. st. 1. ZOO-a, a obzirom da je u predmetnom slučaju utvrđeno, u smislu citirane odredbe, da je za kazneni progon predviđen dulji rok zastare u odnosu na opći zastarni rok od 3 godine propisan čl. 376. st. 1. ZOO-a, tj. da je optuženiku K. S. u naprijed citiranom kaznenom postupku posl.br. K-800/82 pravomoćno izrečena kazna zatvora od 4 mjeseca uvjetno na godinu dana, za koje kazneno djelo je sukladno tada važećim propisima bila predviđena kazna zatvora do 5 godina, odnosno sukladno odredbi iz čl. 95. t. 4. Kaznenog zakona zastara kaznenog gonjenja 5 godina od izvršenja kaznenog djela.

Obzirom da je kazneno djelo, kako proizlazi iz nespornih utvrđenja suda, počinjeno 14. srpnja 1982. godine, proizlazi da je zastara kaznenog progona nastupila 14. srpnja 1987. godine, pa proizlazi osnovan i zaključak suda prvog stupnja da je predmetna građanskopravna tužba za naknadu štete podnesena izvan privilegiranog zastarnog roka iz čl. 377. st. 1. ZOO-a.

Nije osnovan žalbeni navod tužitelja da se glede duljine zastarnog roka u predmetnom građanskopravnom postupku trebaju primijeniti odredbe Kaznenog zakona RH o apsolutnom zastarnom roku, koja bi u predmetnom slučaju, obzirom da je djelo počinjeno 14. srpnja 1982. godine, iznosila 10 godina, tj. da bi zastara kaznenog progona nastupila 14. srpnja 1982. godine, pa bi tužba podnesena 1991. godine bila podnesena unutar privilegiranog zastarnog roka propisanog čl. 377. st. 1. ZOO-a.

Ovo iz razloga što institut apsolutne zastare kaznenog progona propisan je u Kaznenom zakonu RH u interesu optuženika – okrivljenika na način da nakon što protekne apsolutni rok zastare kaznenog progona, kazneni progon se više ne može započeti. Apsolutni rok zastare, kako pravilno utvrđuje sud prvog stupnja, u građanskopravnim postupcima naknade štete prouzročene kaznenim djelom samo se izuzetno primjenjuje, i to u slučaju ako bi proizlazilo da je šteta počinjena kaznenim djelom, ali zbog određenih procesnih smetnji kazneni postupak nije proveden, odnosno nije donesena pravomoćna osuđujuća kaznena presuda.

U takvom slučaju izuzetno parnični sud je ovlašten utvrđivati da li je određenim radnjama okrivljenika u kaznenom postupku ostvareno biće određenog kaznenog djela, tj. da li je šteta uzrokovana kaznenim djelom i samo u takvom slučaju kada parnični sud ulazi u pitanje da li je počinjeno kazneno djelo može se primijeniti apsolutni rok zastare u smislu odredbe čl. 377. st. 1. ZOO-a, a koja sadržajno odgovara sada važećoj odredbi čl. 231. pozitivnog propisa.

U predmetnom slučaju razvidno je da je kazneni progon pravomoćno okončan na način da je optuženiku K. S. pravomoćno izrečena kazna zatvora od 4 mjeseca uvjetno na godinu dana, što je potvrđeno drugostupanjskom presudom od 17. studenog 1982. godine, pa nema mjesta primjeni apsolutnog zastarnog roka kaznenog gonjenja u smislu odredbe čl. 371. ZOO-a.

Nastavno je potrebno istaknuti da se rok zastare počinjenja kaznenog djela računa od dana počinjenja istog, u predmetnom slučaju 14. srpnja 1982. godine, pa obzirom na pravilno utvrđenje suda prvog stupnja da je za kazneno djelo propisano čl. 168. st. 4. tadašnjeg KZH-a bila propisana kazna zatvora do 5 godina, proizlazi da je zastara kaznenog progona nastupila u roku od 5 godina od dana počinjenja kaznenog djela, tj. 14. srpnja 1987. godine, a što posljedično znači da je tužba za naknadu štete podnesena u predmetnom građanskopravnom postupku 1991. godine podnesena izvan propisanog privilegiranog zastarnog roka iz čl. 377. st. 1. ZOO-a.¹¹⁴

(2) „Presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev-x 806/11-2, 15. siječnja 2014. godine, revizija prvotuženice Psihijatrijske bolnice R. izjavljena protiv presude Županijskog suda u Karlovcu poslovni broj Gž-1503/07-3 od 14. srpnja 2010., kojom je naloženo prvotuženiku da prvotužiteljici M. V. i drugotužitelju B. V.1 isplati svakom 300.000,00 kn sa zakonskim kamatama, te revizija prvotužiteljice M. V. i drugotužitelja B.

¹¹⁴ ŽS Ri Gž 1267/09-2, od dana 02. lipnja 2010. godine

V.1 izjavljena protiv navedene presude u dijelu u kojem je odbijen tužbeni zahtjev, odbijaju se kao neosnovane.

Predmet spora je zahtjev tužitelja da mu prvotuženik naknadi duševne boli zbog smrti bliske osobe, te duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti u iznosu od 800.000,00 kn za prvotužiteljicu i 800.000,00 kn za drugotužitelja.

Nadalje, kako je i gore navedeno radi se o smrti bliske osobe – kćeri, koja je stradala 20. svibnja 1992. u parku na M. u R., na način da ju je A. R. ubio.

U tužbi tužitelji navode kako je A. R. osoba koja je više puta liječena zbog narkomanije i alkoholizma, da je 1987. osuđen na 14 godina zatvora, koja kazna je kasnije zamijenjena obaveznim psihijatrijskim liječenjem i čuvanjem u psihijatrijskoj bolnici za zatvorenike u K. na R.. Isti je osuđen zbog silovanja i ubojstva maloljetne B. K.. Radi se o osobi koja je imala dijagnozu psihopat s povremenim psihičkim ispadima, te o osobi koja je na prvom terapijskom izlasku u siječnju 1992. zbog prevelike doze apaurina i alkohola vraćena u ustanovu i u bolnicu, a nakon toga na inzistiranje oca A. R. pušten 11. svibnja 1992. te je počinio kazneno djelo ubojstva nad maloljetnom T. V., kćerkom prvo i drugotužitelja.

U konkretnom slučaju šteta koju tužitelji trpe uzrokovana je kaznenim djelima koje je počinio A. R. 20. svibnja 1992. i to djelom protiv dostojanstva ličnosti i morala obljubom djeteta iz čl. 87. st. 1. i 3. KZH, te kaznenim djelom protiv života i tijela – ubojstvom iz čl. 35. st. 2. toč. 4. KZH na štetu maloljetne T. V.. Za kazneno djelo iz čl. 34. st. 2. toč. 4. KZRH koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja djela bila je propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje deset godina, ili kazna zatvora od dvadeset godina. Prema čl. 19. st. 1. al. 2. tada važećeg KZRH kazneni progon se ne može poduzeti kada protekne 15 godina od počinjenja kaznenog djela, a u vezi s čl. 20. st. 6. KZ kazneni progon se ne može zbog apsolutne zastare poduzeti ni u kom slučaju kad protekne 30 godina od počinjenja kaznenog djela.

Budući je šteta koja je predmet ovog postupka uzrokovana kaznenim djelom, a za kazneno gonjenje predviđen dulji rok zastare, zahtjev za naknadom štete prema prvotuženiku kao odgovornoj osobi istekao bi tek protekom zastare za kazneno gonjenje, pa je s obzirom na

vrijeme predviđeno za zastaru kaznenog gonjenja, tužba koja je podnijeta 19. svibnja 1998., s obzirom da je djelo počinjeno 20. svibnja 1992., podnijeta u roku.“¹¹⁵

(3) „Presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 845/11-2, od dana 5. prosinca 2012. godine, revizija tužitelja J. Z. protiv presude Županijskog suda u Osijeku, odbija se kao neosnovana.

Predmet spora je tužbeni zahtjev tužitelja J. Z. da mu tuženik C. o. d.d. Z., Filijala O., Poslovnica Đ. naknadi štetu i to neimovinsku štetu po osnovi pretrpljenih fizičkih bolova u iznosu od 29.880,00 kuna, po osnovi duševnih bolova zbog smanjenja životnih aktivnosti i radne sposobnosti u iznosu od 195.870,00 kuna, po osnovi pretrpljenog straha u iznosu od 2.960,00 kuna, te štetu po osnovi tuđe pomoći i njege u iznosu od 2.980,00 kuna i po osnovi izgubljene zarade u iznosu od 187.417,22 kune, ili ukupno 419.107,00 kuna sa zakonskim zateznim kamatama od presuđenja pa do isplate.

Polazeći od navedenih utvrđenja nižestupanjski sudovi su ocijenili da je nastupila zastara tužiteljeve tražbine jer je od pravomoćnosti presude za krivično djelo izazivanja prometne nezgode do podnošenja tužbe sudu (3. listopada 2002.) proteklo više od pet godina, te da je protekao i zastarni rok od pet godina iz čl. 376. ZOO za sve pojedinačne vidove štete na koje se odnosi tužbeni zahtjev u ovoj parnici.

Tužitelj revizijom pobija zaključak suda da je nastupila zastara tvrdeći da je u donošenju presude pogrešno primijenjena odredba čl. 377. st. 1. ZOO, te da je u presudi zauzeto pravno shvaćanje suprotno shvaćanju koje je o tom pitanju zauzeo Vrhovni sud RH u presudi poslovni broj Rev-792/2006-2 od 11. srpnja 2007.

Tužitelj osporava i utvrđenje nižestupanjskih sudova u odnosu na završetak liječenja jer se tužbeni zahtjev odnosi na naknadu štete zbog pogoršanja zdravstvenog stanja, a tužitelj tvrdi da je za to pogoršanje saznao tek 29. prosinca 1998. kada je primio rješenje MIORH. Tužba je podnesena sudu 3. listopada 2003., pa tužitelj smatra da u trenutku podnošenja tužbe sudu nije nastupila zastara tražbine kako se navodi u pobijanoj presudi.

Odbijanjem tužbenog zahtjeva pravilno je primijenjeno materijalno pravo.“¹¹⁶

¹¹⁵ VSRH, Rev -x 806/11-2, od dana 15. siječnja 2014. godine

¹¹⁶ VSRH, Rev 845/11-2, od dana 5. prosinca 2012. godine

(4) „Presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 89/08-2, od dana 14. listopada 2008. godine, revizija tužiteljice odbija se kao neosnovana.

Predmet spora je zahtjev za naknadu nematerijalne štete prouzročene 3. studenog 1991. od strane paravojske SAO krajine koja je tada ubila supruga tužiteljice.

U postupku koji je prethodio reviziji utvrđeno je dakle da je smrt supruga tužiteljice nastupila još 3. studenog 1991. kada je tužiteljica i saznala za smrt supruga, a da je tužba podnesena tek 6. veljače 2006.

Prema tome suprotno revizijskim navodima u pobijanoj presudi je upravo i primijenjen Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija na osnovu kojeg je uz primjenu čl. 376. st. 2. ZOO utvrđeno da je nastupila zastara predmetne tražbine za naknadu nematerijalne štete.

Nadalje, u pogledu daljnjeg revizijskog prigovora da je šteta prouzročena kaznenim djelom za koju je prema odredbi čl. 377. ZOO predviđen dulji rok zastare, treba ponoviti razloge iz drugostupanjske presude u kojima je već pravilno rečeno da ako počinitelj kaznenog djela nije poznat, parnični sud nije ovlašten kao prethodno pitanje raspravljati je li šteta prouzročena kaznenim djelom.

Zato odredbu čl. 377. ZOO u ovom slučaju nije moguće primijeniti jer počinitelj kaznenog djela nije poznat, a ta se odredba primjenjuje samo u slučaju kada je presudom u kaznenom postupku utvrđeno da je šteta prouzročena kaznenim djelom.¹¹⁷

(5) „Presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 840/08-2, od dana 10. veljače 2010. godine, prihvaća se revizija tuženice u odnosu na tužiteljicu M. M., te se odbija se tužbeni zahtjev tužiteljice M. M. kojim se nalaže tuženici Republici Hrvatskoj isplatiti tužiteljici M. M. iznos od 132.000,00 kn sa zateznom kamatom po stopi od 15% godišnje koja teče od 6. prosinca 2005. do isplate, kao i zahtjev za naknadu parničnog troška.

¹¹⁷ VSRH, Rev 89/08-2, od dana 14. listopada 2008. godine

Predmet ovog spora je naknada nematerijalne štete za duševne boli zbog smrti bliske osobe. Tužiteljima je dosuđena naknada nematerijalne štete i to tužiteljici M. M. u iznosu 132.000,00 kn, a tužiteljima Ž. M. i S. K. svakom po 90.000,00 kn.

Na temelju utvrđenja nižestupanjski sudovi su djelomično prihvatili tužbeni zahtjev za naknadu štete tužiteljici M. M. otklonivši prigovor zastare i ocijenivši da se radi o terorističkom aktu pa za ovu štetu tuženica odgovara u skladu s odredbom čl. 2. Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija ("Narodne novine", broj 117/03 – dalje: ZOŠTA).

Ocjenjujući prigovor tuženice da je nastupila zastara potraživanja na temelju odredbe čl. 376. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01- dalje ZOO) koji se u ovom predmetu primjenjuje na temelju odredbe čl. 1163. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05), sudovi su taj prigovor ocijenili neosnovanim, s obrazloženjem da je u ovom slučaju šteta prouzročena kaznenim djelom pa da se u takvom slučaju zastarni rok računa prema odredbi čl. 377. st. 1. ZOO., a kako je tužba podnesena 2005. godine potraživanje tužiteljice nije zastarjelo.

Prema odredbi čl. 377. ZOO kada je šteta prouzročena kaznenim djelom, a za kazneno gonjenje je predviđen dulji rok zastare, zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog gonjenja.

U konkretnom slučaju nije sporno da je B. M. od posljedica ranjavanja ... 1993., umro ... 1993., a tužba u ovom predmetu podnijeta je ... 2005. Odredbom čl. 376. ZOO potraživanje naknade prouzročene štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila, a u svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za 5 godina od kada je šteta nastala.

Doznati za štetu u smislu te zakonske odredbe znači doznati za opseg i visinu štete, a saznanje za osobu koja je štetu počinila podrazumijeva u suštini saznanje za osobu koja je odgovorna za štetu.

Tužiteljica je doznala za štetu ... 1993., a i za osobu koja je za štetu odgovorna (protiv koje može podići tužbu), a to je u konkretnom slučaju Republika Hrvatska protiv koje je tužba i podnesena. Pri tom treba reći da je za štetu nastalu uslijed terorističkih akata Republika Hrvatska bila odgovorna i u smislu ranije važeće odredbe čl. 180. ZOO.

Budući je tužba u ovom predmetu podnesena nakon isteka roka zastare, to su sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo kada su djelomično prihvatili tužbeni zahtjev tužiteljice M. M.¹¹⁸

¹¹⁸ VSRH, Rev 840/08-2, od dana 10. veljače 2010. godine

20. ZAKLJUČAK

Gotovo svako pravno-teorijsko razmišljanje o nekoj konkretnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu započinje između ostaloga i pitanjem je li pretpostavka te odgovornosti krivnja štetnika ili štetnik odgovara zbog same činjenice da je počinio štetnu radnju.

Ukoliko odgovornost štetnika ne ovisi o njegovom subjektivnom doprinosu štetnoj radnji, odnosno ukoliko je za njegovu odgovornost (uz ispunjenje ostalih pretpostavki odgovornosti) dovoljno da je počinio protupravnu štetnu radnju koja je dovela do štetnih posljedica, onda govorimo o objektivnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu.

U svom najranijem razvoju, odštetnopravna odgovornost bila je upravo objektivna. Razlog se možda može pronaći u jednostavnosti koju takva odgovornost nesumnjivo pruža.

Dokazivati krivnju štetnika kako bi se osigurala njegova odgovornost puno je teže negoli odgovornost podrazumijevati u svakom slučaju nastanka štete kao posljedice protupravne štetne radnje.

Razvojem odštetnopravne znanosti i prakse sve više se pribjegavalo razmišljanjima o krivnji kao osnovi odgovornosti u građanskom pravu.

Kriterij uzročnosti postupno je ustupao mjesto kriteriju krivnje, tako da je u odnosu na njega postajo sve više iznimkom, a sve manje pravilom.

Ipak, čini se da zahtjevi današnjeg vremena ponovno stvaraju itekako plodno tlo za primjenu kriterija uzročnosti.

Nezamislivo je u današnjem svijetu razvijenih gospodarskih odnosa, prometa, tehnologije i industrijske globalizacije, kriterij krivnje uzimati kao imperativ odgovornosti.

Novija pravna i teorija i praksa nesumnjiv su dokaz kako je objektivna odgovornost sve češće nezaobilazan, pa i jedino pravno prihvatljiv način rješavanja zamršenih odštetnopravnih društvenih odnosa.

21. LITERATURA

- 1) Bačić Franjo; Kazneno pravo-Opći dio, Informator, Zagreb, 1998. godina, str.1-526.
- 2) Bevanda Marko; Sigurnost igračaka i građanskopravna odgovornost za neispravne igračke, Zbornik Pravnog fakulteta, Rijeka, (1991) v. 32, br. 1, (2011), str. 239-270.
- 3) Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper Z., Vukelić M., Vukmir B., Komentar Zakona o obveznim odnosima, str. 1697– 1863.
- 4) Grbin Ivo; Popravljanje imovinske štete, Informator, br. 5441-5442, str.5
- 5) Grubišić Ines; Imovinskopravni zahtjev prema okrivljeniku odgovornoj osobi kada je kaznenim djelom pribavio imovinsku korist za pravnu osobu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka (1991) v. 35, br. 2, (2014.), str. 741-760.
- 6) Lucić Nataša; Vlasnik kao subjekt građanskopravne odgovornosti od opasne stvari kroz pravnu teoriju i sudsku praksu, Pravni vjesnik god. 28 br. 1, 2012 str. 87-121.
- 7) Matijević Berislav; Zastara zahtjeva za naknadu štete prouzročene kaznenim djelom, Hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja, br. 11, Rijeka, 2001. godina, str. 3-25.
- 8) Pavišić Berislav, Vučković Miloško, Veić Petar, Dusman Federica, Krajković Lukina Lidija, i Radolović Aldo; Komentar Zakona o kaznenom postupku, Rijeka, 2000. godina, str. 1-1062.
- 9) Radolović Aldo; Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta, Rijeka (1991) v. 27, br. 1, (2006), str. 129-170.
- 10) Šago Dinka, Pleić Marija; Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta, Rijeka, (1991) v. 33, br. 2, (2012), str. 967-999.
- 11) Vedriš Martin, Klarić Petar; Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, str.583-643.

Pravni propisi:

- 1) Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11,144/12, 56/15 i 61/15.
- 2) Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14.
- 3) Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-3830/93, od dana 07. veljače 1996. godine
- 4) Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 806/11-2, od dana 15. siječnja 2014. godine
- 5) Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 845/11-2, od dana 5. prosinca 2012. godine
- 6) Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 89/08-2, od dana 14. listopada 2008. godine
- 7) Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 840/08-2, od dana 10. veljače 2010. godine
- 8) Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 3/94., 7/96., 112/99, 35/05, 41/08 i 125/11.
- 9) Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13 i 145/13.
- 10) Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08 i 57/11.
- 11) Županijski sud u Rijeci, Gž 1267/09-2, od dana 02. lipnja 2010. godine